

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2019-2020 уку елы. 4 нче сыйныф**

Үткәрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 57

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жәмләдәге калын сузык авазларның саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Гөнәр ашарга сорамый, үзе ашата. (Мәкаль)

а) 4;

ә) 8;

б) 9;

в) 10.

2. Аваз белән хәрәф саны тигез булган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *кульяулык*;

ә) *юрган*;

б) *яфрак*;

в) *канәгатъ*.

3. Парсыз яңгырау тартыклар дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) [б], [в], [г], [гъ], [д], [ж], [з], [ж];

ә) [м], [н], [ң], [л], [р], [й], [w];

б) [п], [ф], [к], [къ], [т], [ш], [с], [ч];

в) [ц], [щ], [һ], [х], ['].

4. Сүз эчендә саңгырау тартыкның яңгыраулашкан очрагы күзәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *сүзе*;

ә) *тажы*;

б) *флагы*;

в) *тубы*.

5. Антонимнар дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *жәй, кыш*;

ә) *кайнар, жылы*;

б) *боз, боз*;

в) *бала, сабий*.

6. Парлы сүз кулланылган мәкаль дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *Балалы кеше – бай кеше*.

ә) *Әткәй – шикәр, әнкәй – бал*.

б) *Ата-бабалы кеше – тамырлы имән*.

в) *Һәр өйнең үз гадәте бар*.

7. Юнөлөш килешенен кушымчалары дөрес күрсөтөлгөн рэтне билгеләгез. (2 балл)

- а) -нын/-нең;
- ә) -га/-гә, -ка/-кә;
- б) -ны/-не;
- в) -да/-дә, -та/-тә.

8. Ялгызлык исемнәрнен язылышы дөрес билгеләнгән рэтне күрсәтегез. (2 балл)

- а) һәрвакыт куштырнаклар эченә алынып языла;
- ә) жөмлә эчендә юл хәрефе белән языла;
- б) жөмлә башында баш хәрефтән, жөмлә уртасында юл хәрефе белән языла;
- в) һәрвакыт баш хәрефтән языла.

9. Фигыль күрсәтелгән рэтне билгеләгез. (2 балл)

- а) *чикләвек*;
- ә) *алтмыш*;
- б) *жырлый*;
- в) *ягымлы*.

10. Жөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнен кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рэтне билгеләгез. (2 балл)

Бер яхшы сүз мең күңелнең жәрәхәтен төзәтер. (Мәкаль)

- а) үткән заман хикәя фигыль;
- ә) киләчәк заман хикәя фигыль;
- б) хәзерге заман хикәя фигыль;
- в) сыйфат.

II. Башыгызны эшләтегез.

Күпнокталар урынына Е яки ЙО/ЙӨ хәрефләрнен куеп языгыз. (14 балл)

...зтүбән, ...зак, ...лга, ...мгак, ...тым, ...шаю, ...герү, ...дрьк, ...гереш, ...мшак, ...гет, ...кы, ...мырка, ...зем, ...герме, ...рт, ...лау, ...лдыз, ...л, ...лан, ...кләмә, ...фәк, ...мыш, ...лкылдау.

III. Теоретик бирем.

Киләчәк заман хикәя фигыль турында языгыз, бер фигыльне зат-сан белән төрләндерегез. (8 балл)

IV. Гамәли-ижәди бирем.

1. Табышмакны укыгыз, жавабын языгыз. (2 балл)

*Үзе кеп-кечкенә,
Миннән биек сикерә.*

2. **Биек** сүзенә аваз-хәреф анализы ясагыз. (3 балл)

3. Сөз нинди уен уйнарга яратасыз? Уенның тәртибен аңлатып, 8-10 жөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. (10 балл)

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. *Шигыр* сүзенә дөрес транскрипция ясалган рәтне билгеләгез. (2 балл)
 - а) [шигырь];
 - ә) [шигыр];
 - б) [шигыыр];
 - в) [шигьэр].
2. Калын пары булмаган аваз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
 - а) [э];
 - ә) [и];
 - б) [ң];
 - в) [h].
3. Жөмләдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Зөһрә кызның бик озын кара чәч толымнары очында авыр-авыр чуллылары асылынып торалар. (Фатих Әмирхан)

 - а) 2;
 - ә) 3;
 - б) 4;
 - в) 5.
4. Жөмләдәге антонимнарның барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Аз сүз – алтын, күп сүз – бакыр. (Мәкаль)

 - а) аз – күп;
 - ә) алтын – бакыр;
 - б) аз – күп, алтын – бакыр;
 - в) аз – күп, сүз – сүз, алтын – бакыр.
5. Жөмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Балыкчылар ломнар, балталар эләктерәләр дә тизрәк балыкларны коткарырга ашыгалар. (Николай Сладков)

 - а) тамырдаш сүзләр;
 - ә) синонимнар;
 - б) искергән сүзләр;
 - в) омонимнар.
6. Жөмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Авызың кыек булса, көзгегә үпкәләмә. (Мәкаль)

 - а) үткән заман хикәя фигыль;
 - ә) хәзерге заман хикәя фигыль;
 - б) киләчәк заман хикәя фигыль;
 - в) боерык фигыль.
7. Жөмләдәге сыйфатның дәрәжәсе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Күк йөзе зәңгәрсу булып калды. (Дания Гайнетдинова)

- а) гади дәрәжә;
- ә) чагыштыру дәрәжәсе;
- б) артыклык дәрәжәсе;
- в) кимлек дәрәжәсе.

8. Жөмлэдәге саналмышларның барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Искәндәр, сигезенче көнне кулына бер кылыч тотып, тимерче бинасыннан чыкты. (Шәһит Әхмәдиев)

- а) көнне;
- ә) кылыч;
- б) көнне, кылыч;
- в) сигезенче, бер.

9. Жөмлэдә калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген дәрәжә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кояшкаем, чык, чык!

Ялындырма, көттермә,

Безнең янга ашык! (Галимжан Гыйльманов)

- а) эндәш сүз;
- ә) ия;
- б) хәбәр;
- в) аергыч.

10. Жөмләнең иясе дәрәжә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Беркөнне Мәфтуха әбигә шәһәрдән оныгы кунакка кайткан. (Роза Хафизова)

- а) Мәфтуха;
- ә) әбигә;
- б) Мәфтуха әбигә;
- в) оныгы.

II. Башыгызны эшләтегез.

1. Күпнокталар урынына **Н** яки **Ң** хәрәфләрен куеп языгыз. **(7 балл)**

уры...га, я...адан, боры...гы, салы...кы, и...емдә, муе...га, басы...кы, я...арыш, ты...гысыз, кие...гән, иртә...ге, кабары...кы, я...абаштан, күтәре...ке.

2. Тамырында **Ң** хәрәфе булган 10 сүз уйлап языгыз. **(5 балл)**

III. Теоретик бирем.

Тиндәш кисәкләр турында белгәннәрегезне языгыз. Фикерегезне мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-ижәди бирем.

1. Табышмакның төшөп калган хәрәфләрен куеп, күчәрәп языгыз. **(5 балл)**

Ая...ын-башын кистем,

К...рсагын ...штем,

Эченә ...рдем,

М...ңайганын белдем.

2. Жавабын табыгыз. **(2 балл)**

3. Яңа ел кичәсендә сез нинди чыгыш ясар идегез? Концертлар куйганда, сез нинди номер башкара аласыз? Шулар хакта 8-10 жөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. **(10 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленән республика олимпиадасының**

I. Тестлардан дөрес жавапны билгеләгез.

1. Хәрефләргә караганда авазлар саны кимрәк булган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
 - а) юкә;
 - ә) көньяк;
 - б) мәгънә;
 - в) күренеш.
2. Жөмләдәге ябык ижекләренң саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Хөрмәт сөйсәң, хезмәт сөй. (Мәкаль)

 - а) 4;
 - ә) 5;
 - б) 6;
 - в) 7.
3. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Авылдаш, картларча, биюче, кайткансыз, беркайчан, мәңге, бардык, ләкин, эшләпә, укыгыз.

 - а) 4;
 - ә) 5;
 - б) 6;
 - в) 7.
4. Мәкальдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүздәге аваз үзгәреше дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Бөркетнең канаты очканда ныгый. (Мәкаль)

 - а) яңгыраулыкта охшашлану;
 - ә) саңгыраулыкта охшашлану;
 - б) тел арты ассимиляциясе;
 - в) ирен ассимиляциясе.
5. Сүзләренң кулланылыш өлкәсе ягыннан төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Кәй, берсәк, бак, ихата, пецән.

 - а) һөнәрчелек сүзләре;
 - ә) диалекталь сүзләр;
 - б) терминнар;
 - в) жаргоннар.
6. Жөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзләренң төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ә бездә дуслар бар, дошман бар. (Мөдәррис Әгъләмов)

 - а) антонимнар;
 - ә) синонимнар;
 - б) омонимнар;
 - в) күчерелмә мәгънәле сүзләр.

7. Сүзлэрнең кайсы телдән алынганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
Вагъда, хушбуй, рәссам, сәнгать, дуc, хат, фигыль.
 а) рус;
 ә) француз;
 б) итальян;
 в) гарәп-фарсы.
8. Жөмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән фигыльнең төркөмчәсә дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
Кичен бака кычкырса, көн жылы булыр. (Сынамыш)
 а) шарт фигыль;
 ә) хәзерге заман хикәя фигыль;
 б) киләчәк заман хикәя фигыль;
 в) үткән заман хикәя фигыль.
9. Жөмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзлэрнең нинди жөмлә кисәгә булуы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
Зәңгәр күктә ак болыт йөзә иде. (Фәрит Яхин)
 а) ияләр;
 ә) аергычлар;
 б) хәбәрләр;
 в) тәмамлыклар.
10. Тиңдәш кисәкләр кулланылган жөмлә дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
 а) *Юләргә акыл кирәкми.* (Мәкаль)
 ә) *Аю – көченә, кеше акылына ышана.* (Мәкаль)
 б) *Ир-егет өйдә туар, яуда үләр.* (Мәкаль)
 в) *Намусың үз кулыңда.* (Мәкаль)

II. Башыгызны эшләтегез.

- Күпнокталар урынына **НГ/ҢГ/Ң/Н** хәрәфләрән куеп языгыз. (10 балл)
у...айсызлану, ма...ай, ә...әмә, са...ырау, чө...ки, чо...ыл, со...ыннан, у...ан, ди...ез, ты...ысыз, ча...ычы, ма...корт, кү...ел, и...күлек, өя...ке, я...ыр, та...ача, өрә...е, түбә...е, сө...е.

III. Теоретик бирем.

- Исем сүз төркөме турында белгәннәрегезне языгыз. (8 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Төшөп калган хәрәфләрне куеп, шигырьне күчереп языгыз. (5 балл)

Тегүчеләр

К...и болы...га юрган с...рган.

Ту...масын дип калын иткән.

Ә куян...ар юрган читен

Тигез итеп тегеп киткән.

(Рафис Корбан)

2. *Болынга* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)

3. Түбәндәге сүзлэрнең антонимнарын языгыз. (4 балл)

Кыш –, калын –, тигез –, тегеп –

4. Кышкы табигатьне сурәтләп, 8-10 жөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. (10 балл)

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2019-2020 уку елы. 7 нче сыйныф**

Үткәру вакыты – 150 минут

Максималь балл – 59

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Хәрефләргә караганда авазлар саны кимрәк булган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
 - а) *нәкъ*;
 - ә) *көнъяк*;
 - б) *яшь*;
 - в) *һәркем*.
2. Тартыкларның чиратлашуы күзәтелгән сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Үзенең йомшаклыгын таныган кеше көчле кешегә әверелә. (Оноре де Бальзак)

 - а) *йомшаклыгын, таныган, кешегә*;
 - ә) *йомшаклыгын, таныган*;
 - б) *йомшаклыгын, кешегә*;
 - в) *йомшаклыгын*.
3. Басымы өченче ижеккә төшә торган сүз дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
 - а) *укыдылар*;
 - ә) *бернинди*;
 - б) *сабыйларча*;
 - в) *игътибарлы*.
4. Сүзләрнең кайсы төргә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Гипс, шприц, катаракта, ангина, бинт, диабет.

 - а) күчерелмә мәгънәле сүзләр;
 - ә) терминнар;
 - б) синонимнар;
 - в) диалекталь сүзләр.
5. Жөмләдәге ясалма сүзләрнең барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Аръяк яр һәрвакыт ямьлерәк күренә. (Мәкаль)

 - а) *аръяк, һәрвакыт, ямьлерәк*;
 - ә) *аръяк, һәрвакыт*;
 - б) *аръяк, ямьлерәк*;
 - в) *аръяк, һәрвакыт, ямьлерәк, күренә*.
6. Мәкальдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Тирән күлдә балык та күбрәк. (Мәкаль)

 - а) сыйфат;
 - ә) рәвеш;
 - б) хикәя фигыль;

в) боерык фигыль.

7. Жөмлөдөгө артыктык дәрәжәсендөгө сыйфатлар дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Чәчәкнең күксел-зәңгәр, аксыл-зәңгәр, аксыл-саргылт, сап-сары төрткеләре, кып-кызыл жәпселләре бар. (Рафаил Төхфәтуллин)

а) күксел-зәңгәр, аксыл-зәңгәр, аксыл-саргылт, сап-сары, кып-кызыл;

ә) зәңгәр, зәңгәр, саргылт, сап-сары, кып-кызыл;

б) күксел, аксыл, аксыл;

в) сап-сары, кып-кызыл.

8. Жөмлөдөгө сүзләрнең кайсы сүз төркөмөнә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Әгәр боз өстендә боз катса, ашлык яхшы уңар. (Сынамыш)

а) теркәгеч, исем, бәйләк, исем, шарт фигыль, исем, сыйфат, хикәя фигыль;

ә) теркәгеч, исем, бәйләк сүз, исем, шарт фигыль, исем, сыйфат, хикәя фигыль;

б) кисәкчә, исем, бәйләк сүз, исем, шарт фигыль, исем, сыйфат, хикәя фигыль;

в) теркәгеч, исем, бәйләк сүз, исем, шарт фигыль, исем, рәвеш, хикәя фигыль.

9. Жөмләнең иясе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Нуриасма Маратны жиде мартәбә Ык буена алып төшөп, таң суы белән юындырды, таң суы эчерде. (Фоат Садриев)

а) Нуриасма;

ә) Маратны;

б) Ык;

в) таң.

10. Жәенке жөмлө дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *Кыюлык – бәхет.* (Мәкаль)

ә) *Бүләк зур булмас.* (Мәкаль)

б) *Халык картаймый.* (Мәкаль)

в) *Хәрәкәттә бәрәкәт.* (Мәкаль)

II. Башыгызны эшләтегез.

Күпнокталар урынына **Х** һәм **Һ** хәрәфләрэн куеп языгыз. **(10 балл)**

Мә...шәр, ...авалану, ...орафат, ка...арман, фә...ем, ...араба, тәсби..., али...ә, ...өрәсэн, мөҗса...ид, кә...вә, ша...задә, ...ирыс, мә...шәр, и...ата, мә...рүм, фати...а, мә...кәмә, я...үди, мәз...әб.

III. Теоретик бирем.

Уңай ассимиляция турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

Һиндстанда туган Акрит Йасуал – иң яшь табиб. Биш яшьтә ул инде анатомияне су урынына эчә, Шекспир әсәрләрен яратып укый. Жиде яшендә жирле хастаханәдә беренче операциясен ясый. (Календарьдан)

1. **Жирле** сүзенә фонетик анализ ясагыз. **(3 балл)**

2. **Туган, операциясен** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл)**

3. **Су урынына эчә, беренче** сүзләренә синонимнарын уйлап языгыз. **(2 балл)**

4. Сөз нәрсәгә сәләтле, нинди эшне бик әйбәт һәм яратып башкарасыз? Шулар хакта 10-12 жөмлөдән торган бәйләнешле текст языгыз. **(10 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2019-2020 уку елы. 8 нче сыйныф**

**Үткәру вакыты – 150 минут
Максималь балл – 66**

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмлэдәге сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Безнең кадеребезне, матурлыгыбызны беләсең килсә, Аю агай, син бөек шагыйрь Г.Тукай шигырьләрен тыңлап кара һәм илебезнең олы рәссамы И.Шишкин картиналарына күз сал. (Гариф Галиев)

а) 2; ә) 3; б) 4; в) 5.

2. Жөмлэдәге ТСТ (тартык+сузык) ижек калыбының саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Күзләрен кояш нурлары иркәләүдән уянып китте ул. (Фәрит Яхин)

а) 6; ә) 7; б) 8; в) 9.

3. Бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Имана, айбалта, тархан, вәзир.

а) неологизмнар; ә) тарихи сүзләр;

б) архаизмнар; в) актив сүзләр.

4. Жөмлэдәге антонимнарның барысы да күрсәтелгән дөрес рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Син бүген бай, бәлки, шайтаннан да ярлы иртәгә. (Габдулла Тукай)

а) бүген – иртәгә; ә) бай – ярлы; б) бүген – иртәгә, бай – ярлы;

в) син – шайтан, бүген – иртәгә, бай – ярлы.

5. Жөмлэдәге ясалма сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Йомгактай бер көчек агачлардагы үзгәрешләрне тикшерә һәм шатлыгыннан өреп куя. (Рөстәм Зарипов)

а) йомгактай, агачлардагы, үзгәрешләрне, шатлыгыннан;

ә) йомгактай, шатлыгыннан;

б) йомгактай, үзгәрешләрне, шатлыгыннан;

в) йомгактай, көчек, агачлардагы, үзгәрешләрне, тикшерә, шатлыгыннан, өреп.

6. Жөмлэдәге фигыльләрнең төркемчәләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Урамга чыксаң, зәмһәрир суык сулышны каплый, борын эчен әчеттерә, бияләй эченә кереп, бармакларны саный. (Туфан Миңнуллин)

а) сыйфат фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль;

ә) шарт фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль;

б) хәл фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль;

в) шарт фигыль, хикәя фигыль, хикәя фигыль, хәл фигыль, хикәя фигыль.

7. Жөмлөдөгө калын хэрэфләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Агач кәүсәсә буйлап аска төшә дә коры һәм йомшак мүк алып, тиз генә өскә йөгәрә. (Гарәфи Хәсәнов)

а) бәйлек, жыючы теркәгеч, жыючы теркәгеч, чикләүне белдерә торган кисәкчә;

ә) бәйлек сүз, жыючы теркәгеч, жыючы теркәгеч, чикләүне белдерә торган кисәкчә;

б) бәйлек сүз, көчәйтүне белдерә торган кисәкчә, жыючы теркәгеч, чикләүне белдерә торган кисәкчә;

в) бәйлек сүз, жыючы теркәгеч, жыючы теркәгеч, көчәйтүне белдерә торган кисәкчә.

8. Күпнокталар урынына куелырга тиешле тыныш билгесе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ялкау бер эш эшли белә (...) чалкан ятып мышный белә. (Мәкаль)

а) ике нокта; ә) сызык; б) өтер; в) нокталы өтер.

9. Жөмлөдөгө калын хэрэфләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлө кисәгә икәнлегә дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ул алма шундый матур, шундый тәмле һәм хуш исле! (Идрис Туктар)

а) урын хәле; ә) аергыч; б) күләм хәле; в) рәвеш хәле.

10. Жөмләнең баш кисәкләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Иртәгә нәрсә эшлисен белмәгән кеше – иң бәхетсез кеше. (Максим Горький)

а) Кеше – кеше; ә) Белмәгән кеше – кеше; б) Кеше – иң бәхетсез кеше;

в) Кеше – иң бәхетсез.

II. Башыгызны эшләтегез.

Жәяләрне ачып, кушма, парлы һәм тезмә сүзләрне дөрес итеп языгыз. (10 балл)

Өч (аяк), өченче (көн), ярым (утрау), ярым (божра), ярым (йорты), ярым (шар), ярым (үткәргеч), ярты (килограмм), ярты (еллык), ярты (гасыр), ярты (йорты), ярты (акыл), ярты (сәгатъ), әйләнә (тирә), ярым (финал), әйлән (бәйлән), биш (урынлы), премьер (министр), биш (еллык), биш (былтыр).

III. Теоретик бирем.

Кире ассимиляция турында аңлатыгыз, фикерегезне мисаллар ярдәмендә дәлилләгез. (8 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Татар халкы нинди авыр заманнарда гына яшәмәсен, Китабын һәм Язуын саклап кала алган! (Миркасыйм Госман)

1. *Авыр* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (3 балл)

2. *Китап* сүзеннән башланган 5 мәкаль уйлап языгыз. (5 балл)

3. *Үз-үзеңне, өчен* сүзләренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)

4. *Нинди, яшәмәсен, Китабын, саклап кала алган* сүзләренең нинди жөмлө кисәгә икәнлеген билгеләгез. (4 балл)

5. Сезнең “Татарча диктант” акциясен ишеткәнегез бармы? Ул кайчан һәм нинди максат белән уздырыла? Шул хактагы фикерләрегезне 10-12 жөмлэдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. **(10 балл)**

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2019-2020 уку елы. 9 нчы сыйныф

Үткәру вакыты – 180 минут
Максималь балл – 70

I. Тестлардан дәрәс җавапны билгеләгез.

1. Йоткылык тартыгы кулланылган сүз дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *даһи*; ә) *яхшылык*; б) *таң*; в) *маэмай*.

2. Басым соңгы ижеккә төшми торган сүзләр дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

а) *куштырнак, өтер, сызык, нокта*; ә) *анда, сөйли, акчалата, аксыл*;

б) *ягъни, һәркем, русча, язабыз*; в) *жәен, сөйкемле, туганлык, йоклаганнар*.

3. Бирелгән омонимнарның төрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Без – кешеләр...

Бар ялгышлар –

Адам баласында

Киләчәккә юллап

Булмый кала алмый хаталар.

Барып җитә алган хат алар.

(Рифат Сәлах)

а) саф омонимнар; ә) омофоннар;

б) омографлар; в) омоформалар.

4. Шигъри юллардагы калын хәрәфләр белән бирелгән архаизмның хәзергә әдәби телдәге варианты дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Гәүһәрне таш дию белән ул таш булмас,

Тикмә кеше гәүһәр кадрен белә алмас. (Кол Гали)

а) *ләкин*; ә) *тик*; б) *һәрбер*; в) *һичбер*.

5. Шигъри юлларда кулланылган сыйфатларның барысы да күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Карлар яуган. Җир төренгән

Ак мамык юрганына.

Шатланам мамык карларга,

Сөенәм матур кышка. (Гөлнур Корбанова)

а) *ак*; ә) *ак, матур*; б) *матур*; в) *ак, мамык, мамык, матур*.

6. Жөмләдәге сүз төркемнәре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Җир астынан йөргән еланны да сизәләр. (Мәкаль)

а) исем, бәйлек сүз, сыйфат фигыль, исем, кисәкчә, хикәя фигыль;

ә) исем, бәйлек, сыйфат фигыль, исем, кисәкчә, хикәя фигыль;

- б) исем, бәйлек, хикәя фигыль, исем, кисәкчә, хикәя фигыль;
- в) исем, бәйлек сүз, сыйфат фигыль, исем, теркәгеч, хикәя фигыль.

7. Жөмләдәгә хәбәр дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Нәрсә соң ул батырлык? (Фәнис Яруллин)

- а) батырлык; ә) ул; б) нәрсә соң; в) нәрсә соң ул.

8. Дания Гайнетдинова ижатыннан алынган жөмләдә дәрәс тыныш билгеләре куелган рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Журналның безгә очкыч (самолёт) ясарга өйрәткән бүлгәгә ошады.*
- ә) *Журналның безгә очкыч, самолёт, ясарга өйрәткән бүлгәгә ошады.*
- б) *Журналның безгә очкыч – самолёт – ясарга өйрәткән бүлгәгә ошады.*
- в) *Журналның безгә очкыч – самолёт ясарга өйрәткән бүлгәгә ошады.*

9. Бирелгән жөмләдәгә иярчен компонентның төрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Салган саен, кармакка балык эләкми. (Мәкаль)

- а) синтетик иярчен вакыт жөмлә; ә) аналитик иярчен вакыт жөмлә;
- б) синтетик иярчен күләм жөмлә; в) синтетик иярчен урын жөмлә.

10. Бирелгән жөмләдәгә иярчен компонентның төрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Күз алдына китергез: көзгә бакча сукмагында бозга укмашып каткан яшел яфрактар... (Галимжан Гыйльманов)

- а) аналитик иярчен тәмамлык жөмлә; ә) аналитик иярчен шарт жөмлә;
- б) аналитик иярчен урын жөмлә; в) синтетик иярчен урын жөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Бирелгән диалекталь сүзләренә әдәби телдәгә вариантларын языгыз. (10 балл)

Ызба – ..., нүгез – ..., алжапма – ..., үмит – ..., ылан – ..., ындыр – ..., кычык – ..., ләкилә – ..., күгеләк – ..., йан күү –

III. Теоретик бирем.

Жөмләнең баш кисәкләре турында белгәннәрегезне языгыз. (8 балл)

IV. Гамәли-ижәди бирем.

Табиблар дәваламас авыруын наданның,

Дәвала белем белән наданлыгын аның.

(Йосыф Баласагунлы)

1. *Дәвала* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (3 балл)
2. *Надан* сүзеннән башланган 5 мәкаль уйлап языгыз. (5 балл)
3. *Дәваламас, аның* сүзләренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)
4. Жөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, жөмләгә билгеләмә бирегез. (6 балл)

5. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 жөмлэдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2019-2020 уку елы. 10 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 68

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмлэдәге рәт гармониясенә бусынган сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ит ашадың – дәрт алдың, шулпа ашадың – шифа алдың. (Мәкаль)

а) 8; ә) 7; б) 6; в) 5.

2. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүздәге аваз үзгәреше дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Иренгән ике эшләгән, һаман эше нешмәгән. (Мәкаль)

а) борын ассимиляциясе; ә) ирен ассимиляциясе;

б) тел арты ассимиляциясе; в) саңгыраулыкта охшашлануның кире төре.

3. Шигырьдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Бердәм бергәлек булмаса,

Олы ил дә таркала.

Бүгенгесе меккенләңә,

Киләчәге тар кала. (Шәүкәт Галиев)

а) синонимнар; ә) күп мәгънәле сүзләр; б) омофоннар; в) омоформалар.

4. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзләрнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Кичләрен бөтен йорт симфония белән тула: бер яктан Бетховен, астан Сен-Санс, форточкадан Чайковский ишетелә. (Мөхәммәт Мәһдиев)

а) метафора; ә) метонимия; б) синекдоха; в) синоним.

5. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Һы, әллә мин аңгырамы, шуны белмәскә?! (Фәнис Яруллин)

а) кисәкчә; ә) модал сүз; б) ымлык; в) аваз ияртеме.

6. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Эшчән кеше булу бик зур бәхет,

Эш ул бу тормышның үзәге. (Мәжит Гафури)

а) күрсәтү алмашлыгы; ә) билгеләү алмашлыгы; б) зат алмашлыгы; в) кисәкчә.

7. Жөмлэдәге фигыль формалары дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ташларны күчерә-күчерә, шәһәрләр төзесәң, әжимеш-гөлләр үстәрсәң баерсың. (Мөхәммәт Мирза)

а) хэл фигыль, шарт фигыль, шарт фигыль, хикәя фигыль;

ә) хэл фигыль, шарт фигыль, шарт фигыль, сыйфат фигыль;

- б) хикәя фигыль, шарт фигыль, шарт фигыль, хикәя фигыль;
в) хәл фигыль, сыйфат фигыль, сыйфат фигыль, хикәя фигыль.
8. Жөмләдә калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлегә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Күз яше җиргә тамса да кипми. (Мәкаль)

- а) шарт хәле; ә) кире шарт хәле; б) сәбәп хәле; в) хәбәр.
9. Күпнокталар урынына куелырга тиешле тыныш билгесе дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кызыл һәм сарылар, ак һәм кара чәчкәләр (...) һәммәсә дә күзнең явын ала торганнар. (Гарәфи Хәсәнов)

- а) өтер; ә) нокталы өтер; б) сызык; в) ике нокта.
10. Бирелгән жөмләдәге иярчен компонентның төре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Этләр тимәсен дип, кыз бала бабайны капкага чаклы озата чыкты. (Шәһит Әхмәдиев)

- а) синтетик иярчен сәбәп жөмлә; ә) синтетик иярчен максат жөмлә;
б) синтетик иярчен тәмамлык жөмлә; в) синтетик иярчен шарт жөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Бирелгән искергән сүзләрнең әдәби телдәге вариантларын языгыз. **(10 балл)**

Тыйб – ..., җәгърәфия – ..., Маҗсарстан – ..., динар – ..., шималь – ..., инкыйраз – ..., ислах – ..., голүм – ..., җәнүб – ..., дәрелфөнүн –...

III. Теоретик бирем.

Сингармонизм законы турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли-иҗади бирем.

Шуны әйтергә кирәк (...) үз-үзеңне тәрбияләү берәүгә дә җиңел түгел. Моңың өчен теләк, тырышлык, ныклы ихтыяр көче, гаделлек һәм матурлыкка даими омтылыш кирәк. (Фәех Мөхәммәтҗанов)

1. Күп нокталар урынына тиешле тыныш билгесен куегыз. **(1 балл)**
2. *Гаделлек* сүзенә фонетик анализ ясагыз. **(3 балл)**
3. Сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләрне языгыз. **(2 балл)**
4. *Үз-үзеңне, өчен* сүзләренә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл)**
5. Беренче жөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, жөмләгә билгеләмә бирегез. **(6 балл)**
6. Сөз ничек уйлысыз: кеше үз-үзен тәрбияли аламы? Шулар хактагы фикерләрегезне 12-15 жөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. **(12 балл)**

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры биремнәре
2019-2020 уку елы. 11 нче сыйныф**

Үткәрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 77

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмлэдәге калын сузык авазларның саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
Дөньяда иң кечкенә бәхет – байлык, иң зур бәхет – саулык. (Мәкаль)
а) 6; ә) 7; б) 8; в) 9.
2. Сүз басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
Дөядәй буең булганчы, төймәдәй акылың булсын. (Мәкаль)
а) булганчы; ә) дөядәй, төймәдәй; б) дөядәй, булганчы, төймәдәй;
в) дөядәй, булганчы, төймәдәй, булсын.
3. Архаизм дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
а) санак; ә) кучат; б) ярлык; в) углым.
4. Телара сүзлек дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
а) “Татарча-русча сүзлек”; ә) “Татар исемнәре сүзлеге”;
б) “Татар теленең аңлатмалы сүзлеге”; в) “Татар теленең орфографик сүзлеге”.
5. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
Алтын җәем итә, табынганны җәен итә. (Мәкаль)
а) исем; ә) фигыль; б) аваз ияртеме; в) ымлык.
6. Һәрвакыт сүз артыннан килә торган кисәкчеләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
а) түгел, бит, ләбаса, -мыни; ә) нәкъ, дәм, сап-, һич;
б) җете, иң, тома, бик; в) һәм, әллә, әмма, чөнки.
7. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
Ул урманда яшел киёмле агачлар үсәләр, тәмле-тәмле җиләкләр кызарып пешәләр. (Абдулла Алиш)
а) зат алмашлыгы; ә) күрсәтү алмашлыгы;
б) билгеләү алмашлыгы; в) кисәкчә.
8. Жөмлэдәге барлык хәбәрләр дә дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**
Күпне күр дә фикер ит, юкны күр дә шөкер ит. (Мәкаль)
а) фикер ит, шөкер ит; ә) ит, ит;
б) күр, ит, күр, ит; в) күр, фикер ит, күр, шөкер ит.
9. Бирелгән жөмлэдәге иярчен компонентның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

Кемнең жырын жырласаң, шуның көен көйләрсең. (Мәкаль)

- а) синтетик иярчен шарт жөмлө; ә) аналитик иярчен аергыч жөмлө;
б) синтетик иярчен тәмамлык жөмлө; в) аналитик иярчен тәмамлык жөмлө.

10. Бирелгән жөмләнең төре дәрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. **(2 балл)**

*Чәчәкләрне кемнәр өзә, кемнәр шундый сихри матурлыкка кул күтәрә –
Гәүһәр белми.* (Халисә Ширмән)

- а) иярченле кушма жөмлө;
ә) теркәгечсез тезмә кушма жөмлө;
б) тиндәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлө;
в) бер-бер артлы иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлө.

II. Башыгызны эшләтегез.

Шакмакларга тиешле хәрәфләрне куеп, гарәп-фарсы алынмаларын языгыз. **(10 балл)**

				б	б		
				б	б		
				б	б		
				д	д		
				к	к		
				л	л		
				л	л		
				н	н		
				р	р		
				р	р		

III. Теоретик бирем.

Тәмамлык турында белгәннәрегезне языгыз. **(8 балл)**

IV. Гамәли һәм ижади бирем.

“Сугыш” сүзен ишеткәч, ялгыз алмагач күз алдыма килә: төбөндә җил койган яшел алмалар... (Шәүкәт Галиев)

1. Уңай ассимиляция чагылыш тапкан сүзләрне сайлап языгыз. Алар уңай ассимиляциянең кайсы төренә карыйлар? **(5 балл)**

2. *Сугыш* сүзенең синонимик оясын һәм антонимнарын языгыз. **(4 балл)**

3. *Сугыш* һәм *алмагач* сүzlәрен мәгънәле кисәкләргә аерыгыз, сүз төзелеше ягыннан тикшерегез. **(6 балл)**

4. *Ишеткәч, койган* сүзләрненә морфологик анализ ясагыз. **(6 балл)**

5. Жөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, жөмлөгә билгеләмә бирегез. **(6 балл)**

6. Сугышның фажигәсе, аны булдырмау юллары, сугыш һәм тынычлык белән бәйлә фикирләрегезне 12-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. **(12 балл)**

